

de zekerheid des geloofs wiliig door den dood in de eeuwigheid over te gaan. Is het daarentegen dat er in uw huis of in uw eigen hart nog halfheden rondsluipen, die wel ook Gods leiding zoeken, maar telkens Gods leiding nog door een eigen leiding willen dwarsboomen, laat dan het Oudejaar u op nieuw wakker schudden, breekt dan met die dwaasheid die de vreeze Gods uit uw ziel bant, en laat de leiding van uw God u weer 't een en al zijn, waar uw ziel naar uitgaat.

Onder de leiding onzes Gods is 't altoos veilig, mits ge het tweerlei karakter in het oog houdt, dat in die leiding elken morgen en elken avond uitkomt. Er is een leiding van uw uitwendig levenslot, en er is een geheel andere leiding van uw geestelijk zieleleven, en van die beide geldt het, dat uw God er u in leiden zal, en leiden tot den dood toe. De leiding van het levenslot is datgene, waarvoor wij kinderen der menschen vanzelf het meest ons bekommeren. En al moest dat eigenlijk niet zoo zijn, onze God die ons kent, weet dat wij, blootgesteld als wij zijn aan zoveel onzekerheid, gevaren, bangheid en ellende, niet anders kunnen. De Fakirs in Indië mogen zich daarvoor loswringen, maar moorden dan ook alle leven. En wie dat niet doet, maar zijn roeping in het volle menschenleven verstaat, kan niet anders dan schiel elken dag in zorg en bekommernis doorleven, en daarom uitzien naar de leiding van zijn God in heel zijn uitwendig bestaan. Zoo zal 't ook bij u wel wezen, en uw God verwacht dit van u en wil zelfs luisteren naar uw bede, ook al komt in zoodanig gebed bijna niet anders dan de zorg voor dit aardse leven uit. Toch heeft onze Heiland ons in 't Oudejaar eerst en meer nog naar de leiding van onzen God in ons geestelijk leven gedrongen. Eerst drie beden voor wat het leven der ziel raakt, dan één bede om 't dagelijks brood, en dan weer twee beden om vergiffenis van zonde en vrijmaking tegen satans verlokking. Verleen we dan ook op dezen avond en in het jaar dat nu komende is, dien gulden regel van het Oudejaar niet al te zeer uit het oog. Blijve het onder ons als in de Bergeerde. Niet schier eeniglijk: wat zullen we eten en wat moeten we drinken, dingen die de hielden zoeken, en waartegenover ons gezegd wordt, zoek het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid, en dit alles zal u worden toegeworpen. Moet 't zoo nu in 't gebed, laat 't dan zoo ook in uw zieleleven wezen. Zij ons innerlijk leven daarom straks weer eeniglijk op die leiding van onzen God gericht, en mogen we dan in die leiding ontdekken, dat 't zij door lief of door leed, door wat vreugde baart of smart brengt, ons innerlijk zieleleven verder komt, van zonde meer vrij wordt, en in Christus den Vader meer nabij komt, zij er dan dank, zij er lofsang en straks heilige aanbidding voor die hemelse gedachte dat uw God u kent, op u merkt en u leiden wil, en dat, al mocht het dit jaar met u ook in den dood gaan, ook tot in de dood uw God u aan Zijn hand zal leiden. Dat geve de Heere.

DR. A. K.

„Wij vliegen daarheen“.

[NIEUWE JAAR].

Aangaande de dagen onzer jaren, daarin zijn zevenentig jaar, of, zoo wij zeer sterk zijn, tachtig jaar; en het uiteenmonden van die is moeie en verdriet; want het wordt snel afgesneeden, en wij vliegen daarheen.

Psalm 90: 10.

We hebben een gebed van Mozes. En hoe aangrijpend is 't dan niet, het gebed van zulk een „man Gods“ te mogen beluisteren. Te beluisteren vooral bij de wending van het jaar, nu Mozes in dat gebed zoo diep ingaat in het ijdel, in het snel voorbijgaande van ons menschen levensduur. Vooral na oude jaar, in den vroegen morgen van het dan weer komende jaar, spreekt dat gebed van den man Gods ons op zoo aangrijpende wijze toe.

„We vliegen daarheen!“ roept hij in zijn bidden tot zijn God uit. Een zoo tekenachtige zielsuiting, al mag onderstaand, dat hij op verre na dat „daarheen vliegen“ nog niet zoo intens verston, als dit ons gegeven is. Denk slechts aan de twee machtige bewegingen die elk onzer van de ure zijner geboorte af tot nu toe, al rusteloos door, bij dagen en bij nachten heeft meegemaakt. Onze aarde draait om haar as met een snelheid van 464 meter in elke seconde. Dat maakt 1670 Kilometer in het uur, of een afstand van ver over de 300 uren gaans. En behalve deze beweging, die opkomt uit de wending van de aarde om haar as, gript er tegelijk, nacht en dag door, een tweede, heel andere beweging plaats door de wending van de aarde om de zon, die in elke seconde 29.5 Kilometer bedraagt, alsoo bijna 1800 Kilometer in elke minuut, ruim 100.000 Kilometer elk uur, en bijna twee en een half miljoen Kilometer elken dag. Die dubbele pijlnele beweging van onze aarde om haar as en om de zon, maken we allen, groot of klein, zonder ooit één minuut oponthoud, mede. En op die alsoo voortvliegende aarde bewegen we ons dan nog al en toe met de snelheid van 60 en meer Kilometer per uur in een sportreil, of op een snelle mailboot naar Amerika. Bedenkt ge nu, dat we te voet reeds ruim 100 uur noodig hebben om van de hoofdstad van ons land naar de residentie te wandelen, en dan in rechte lijn toch slechts 63 Kilometer afleggen, dan kunt ge u althans eenig denkbeeld maken van de duizelingwekkende snelheid, waarmede onze aardebol ons door het luchtruim doet jilen, om 21/3 miljoen Kilometers in één etmaal af te doen.

Mozes wist dit niet. Dit alles is pas later opgemeten. Maar van achteren voelen we dan toch, hoeveel meer dan hij zelf inszag, zijn lied 't ware woord greep, toen hij uitriep: *Wij vliegen daarheen!*

Geen postduif evenaart de aarde in haar vlucht, geen adelaar doorklieft het luchtruim met ook maar iets van de snelheid waarmee heel de aarde rusteloos bij dagen en bij nachten

de oneindige ruimte van den dampkring doorklieft.

Die alomvattende gedachte past Mozes nu toe op onzen korten levensduur. Wat zijn de zevenentig, of zoo ge 't zeer hoog neemt, de tachtig jaren van een rijk volheid menschelek leven? En als ge dan den loop van den tijdwijzer op het uurwerk narekent, hoe zonder ophouden brokkelt dan ons korte leven niet bestendig af. Wat is, als ge in noeste vlijt voortarbeidt, een twee-, drietal uren, wat is in die uren de minuut? Hoe is de nieuwe week die inging, niet weer om en uit, eer ge er op verdacht zijt. Hoe glijdt ge niet uit maand in maand, zonder schier den overgang te gevoelen. En als weer de Decembermaand doorleefd is, en de klokslag van het middernachtelijk uur weer een nieuw jaar inluidt, hoe verinkt dan de heugenis van het jaar dat weer afgesneden werd, niet in saampakking der oogenblikken, die uw herinnering nog poogt vast te houden.

Eerst jagen we dan bovendien zelf mee. Als 't even kan de wieg uit en loopen aan den leiband. Van kindeke kind en van kind jongen worden. Dan groeien en groot worden. Hoe eer hoe liever man zijn. En zoo jaagt 't voort en verder, tot we eindelijk de helft van de eeuw doorgaan. En dan binden we in, en dan kort 't leven veel sneller op, dan wij zelf en de onzen het wenschen. Maar de tijd gaat nu geen rust. Het jaagt al voort en verder. Straks is de eindpaal bereikt, eer ge er op bedacht waart. De dood overvalt u. En als ge, naar het graf uitgedragen, het afgelegde levenspad nog zelf in een aangrijpende wondt konst afbeelden, wat zou 't dan anders zijn dan 't zoo intens ware woord van den man Gods: *Ook ik vlieg daarheen!*

Jaar in jaar uit liet dat leven ons nauwelijks een scherp afteekende heugenis achter. Zoo enkele machtige gebeurtenissen. Van 't ingaan in bedrijf en beroep. Van onze bekeering tot onzen God. Van een huwelijk dat ons leven verduddelde. Van kinderen die ons geboren werden. Van 't uitdragen naar 't graf van dierbare panden. Van een machtigen tegenslag in 't leven of een onverwacht geluk dat ons ten deel viel. Dat bleef heugen. Maar al het andere trekt zich al spoedig in den nevel der vergeetelheid terug. De jaren die achter ons liggen, ze klinken al in. Ten slotte laten ze niet anders achter dan een zwevende, vage, flauw zich afteekende herinnering. En dit was dan al ons leven. Zoo vlogen we daarheen!

Nu speelt hier genade in. Het leven van 't oogenblik elicht zoo algehele inspanning van onze krachten, dat ons leven zichzelf verdervend zou, zoo we te machtig, te sterk en te somber gestemd, aldoor terugleiden in ons verleden. Daarom schonk onze God ons beide, van den één kant de macht om de heugenis op te wekken, en van den anderen kant het rijk vermogen om ons geheel te geven aan onze levenstaak van het heden.

Ernstig leeft daarom alleen hij, die deze beide in 't juiste evenwicht weet te houden. Voor onze levenstaak in 't heden al de toewijding van onze presente levenskracht, naar hart en hoofd. Maar ook te midden van dat drukke leven de ure van afzondering, van in zichzelf zich terug te trekken, van teruggaan in 't verleden, van de overdenking van ons innerlijk zieleleven, van een nogmaals in klare heugenis omvatten van al wat in 't leven door onzen God ons weigedaan, en helaas door ons tegen den Heilige gesondigd is.

De adelaar doorklieft 't luchtruim en kent een vliegen in jagende vaart, maar hij kent ook de oogenblikken dat hij zich op de rotspits neerzet, of op de takken van den hoge boom uitrust. En zoo ook moet u leven zijn. Niet fladderen als een mus, niet van tak op tak springen als de kwartel, maar als de leeuwelijk pijladel opwaarts stijgen, of jagen in koninklijke vaart als de adelaar. Uit heel de schepping, en zoo ook uit de dierenwereld, spreken ons de beelden toe, die ons onze roeping toonen, maar in de vogelenwereld zijn het niet de lage spreuwen, maar zijn het de vorstelijke vogelen vol majesteit die u de roeping van uw Schepper brengen. Maar juist daarom hoort bij die snelle vaart de ruste, bij dat stijgen naar omhoog het terugkijken in de laagte. En zoo moet 't ook met u in 't nu ingetreden jaar zijn.

U van uw taak en roeping kwijten met van God gekroonde verkracht. Niet in 't sombere mijmeren uw kracht verspillen, maar krachtig de armen uitslaan tegen den stroom dien ge doorklieft. Maar dan ook de oogenblikken kennen, dat ge inkeert in u zelf, en niet rust eer ge uw God vindt.

Vliegen daarheen! tot eens de eeuwigheid zich ook voor u ontsluit.

Maar dan ook, opdat die eeuwigheid u zaligen kunne, hier reeds de oogenblikken kennen, dat ge als vooruit in die eeuwigheid inleeft. Moge het u zoo ook in 1913 zijn!

DR. A. K.

Amsterdam, 27 December 1912.

Het pas verschenen Jaarboekje voor de Nederlandsche Christen-Studenten-vereniging geeft een goed getuigenis aangaande den arbeid dezer vereniging en doet zien, hoe ze telken jare winst in ledenaantal en in invloed.

Het aantal studenten, dat bij haar is aangesloten, steeg in de laatste drie jaren van 438 tot 526. Van dit aantal komen 78 ten goede aan de Vrije Universiteit en de Theologische School te Kampen, zoodat voor de openbare Universiteiten (Delft en Wageningen hierbij gerekend) 448 studenten overblijven. Op het aantal studenten, dat aan de openbare Hoogescholen studeert, is dit getal betrekkelijk nog altoos gering. Stelt men het totaal aantal studenten op een kleine 5000, dan vormen deze Christen-studenten nog geen 10 pCt. Indien dit cijfer dan ook werkelijk het getal aangaf van de Christelijke studenten, dan zou het resultaat wel zeer bedroevend wezen. Men moet echter bij dit cijfer wel in het oog houden, dat lang niet alle studenten, die den naam van Christus belijden, zich bij deze vereniging hebben aangesloten. Vooreerst heeft men naast deze Christen-studenten-vereniging, die uitsluitend protestanten als leden telt, de Roomsche studenten-verenigingen, terwijl ook de Gereformeerde studenten aan de openbare Universiteiten nog een afzonderlijke societas bezitten. Voor een juiste statistiek zouden ook de leden dezer verenigingen erbij geteld moeten

worden. In ook dan zou men nog geen juist verhoudingscijfer krijgen, want uit het gepubliceerde overzicht blijkt wel wiskunstig zeker, dat lang niet alle studenten, die Christelijk zijn, lid van deze vereniging zijn. Het jaarverslag zelf klaagt dan ook over tegenwerking niet het minst van de zijde der theologische studenten ondervonden. Aan de stedelijke Universiteit te Amsterdam zijn slechts 6, te Groningen 15, te Leiden 27 en te Utrecht 54 studenten in de Theologie bij deze vereniging aangesloten. Het lijkt wel geen twiifel, dat het aantal studenten van Christelijke belijdenis onder de Theologen veel grooter moet wezen dan deze cijfers zouden doen vermoeden.

Maar al zou men zich vergissen, wanneer men in deze Christen-studenten-vereniging de organisatie zag van alle Christelijke studenten, toch neemt dit niet weg, dat we den arbeid dezer vereniging op hoogen prijs stellen. Ze heeft het isolement, waarin deze Christelijke elementen dusverre verkeerden, opgeheven en ze met elkander in verband gebracht. Dat verband is niet alleen aan elke Universiteit gelegd, maar strekt zich ook uit tot de Universiteits-Christen-studentenvereniging waar een onderdeel vormt van de Christen-studenten-vereniging over heel de wereld, ook met de Universiteiten buiten ons land, tot in China, Japan en Korea toe. Daardoor is het gevoel van saamhoorigheid versterkt; is er weer een krachtig getuigenis voor de Christelijke belijdenis aan onze openbare Hoogescholen uitgegaan; is menig zwak student voor afwaken behoed; en is onder de Christelijke studenten belangstelling gewekt voor allerlei Christelijken arbeid, inzonderheid voor de zending.

Het is daarom, dat we ons van harte verheugen in den bloei dezer vereniging. Vooral het plan, om aan elke Hoogeschool een elgen „huis“ te stichten, waar de Christenstudenten elkander ontmoeten kunnen en saamkomsten tot gebed en bijbel-bespreking kunnen houden, lijkt ons uitstekend.

Uit hetgeen de Regeering omtrent haar plannen tot Grondwetsherziening heeft medegedeeld, staat thans vast, dat het voorstel der Grondwetsherzieningscommissie om Artikel 171 te wijzigen, door de Regeering niet zal worden aangenomen. Gelijkt de Minister het uitdrukt, zal aan historisch verkregen rechten en bestaande toestanden niet worden getoerd. Alleen schijnt er bij de Grondwetsherziening, wanneer de Minister ze tot stand brengt, nog een kleine surprise te wachten zijn. Artikel 171 zal wel niet worden gewijzigd, maar er zal een kleine toevoeging aan worden vastgesteld. Vermoedelijk zal deze ietwat late St. Nikolaassurprise wel daarin bestaan, dat door een amputatie van Artikel 171 de gelegenheid zal worden geopend, dat de Regeering ook aan de Gereformeerde Kerken subsidie kan geven. We vermoeden dit, omdat de confessionele richting in de Hervormde Kerk, die haar saamwerking in de Coalitie afhankelijk maakt van de handhaving van Artikel 171, tegelijk openlijk heeft uitgesproken, dat het billijk en rechtvaardig was, dat ook de Gereformeerde Kerken subsidie ontvangen.

Natuurlijk zullen we rustig afwachten, welke voorstellen de Regeering omtrent Art. 171 zal doen, voordat we over deze voorstellen ons oordeel uitspreken. Happig op deze subsidie zijn we nooit geweest en we blijven voor de Kerken in den finantieelen band aan den Staat altoos een gevaar zien. Maar evenzeer staat vast, dat wanneer de Regeering aan alle andere Kerkgenootschappen subsidies verleent, het onbillijk zou wezen, wanneer ze deze alleen aan de Gereformeerde Kerken weigeren bleef.

Dat overigens het niet meegaan van de Regeering met de voorstellen der Grondwetsherzieningscommissie ten opzichte van Art. 171 ons niet bedroeft heeft, zal ieder wel begrijpen. Toen deze voorstellen gepubliceerd werden, hebben we terstond er op gewezen, dat met alle waardeering voor de goede bedoeling der Commissie, de voorgestelde regeling door zeer ernstige bezwaren gedrukt werd. Dr. Kromsigt vergiste zich dan ook, toen hij meende, dat vooral de *Herant* voor deze wijziging van Artikel 171 het pleit gevoerd had. Van meet af is door ons openlijk uitgesproken, dat we tegen onveranderd behoud van Artikel 171, wat onze Kerken betrof, geen bezwaar hadden en dat we dit Artikel zelfs beschouwden als een waarborg voor de historisch verkregen rechten der aloude Gereformeerde Kerken. Indien we toch op wijziging van Artikel 171 aandrongen, dan was dit alleen, gelijk de antirevolutionaire partij dit in haar programma heeft uitgesproken, om de „zilveren koorde“ los te maken, niet om haar nog vaster te maken, zoodat de Grondwetsherzieningscommissie fletelijk wilde doen.

Nu we aan onze lezers voorlegden, wat de heer Roodhuyzen in het *Vaderland* antwoordde op onze sommatie om zijn beschuldiging aan ons adres in de Tweede Kamer geuit, waar te maken, is het ons aangenaam thans te kunnen mededeelen, dat de heer Roodhuyzen, in antwoord op een schrijven van Dr. H. H. Kuiper in het *Vaderland*, op ridderlijke wijze zijn beschuldiging introk. „Gaarne, schreef hij, zal ik de toegesegde nummers van de *Herant* ontvangen, maar noodig zal het wel niet zijn. Ik neem nu bij voorbaat aan, dat wat Prof. H. H. Kuiper schrijft over de houding van de *Herant* in zake de benoeming van Dr. Noordhoff juist is“.

Wel voegde hij hieraan nog toe, dat hij

het bedenkelijk bleef achten, dat de *Herant* zich veroorloofd had, publicaties te doen omtrent voordrachten van een faculteit, die geen publiek eigendom zijn — een verwijt in de Tweede Kamer ook door Minister Heemskerck aan ons adres gericht — maar dit verwijt berustte evenzeer op onjuiste inlichtingen. De *Herant* heeft geen indiscrète begaan, toen ze de voordracht van de Theologische faculteit besprak, want de publicatie van deze voordracht was reeds weken vroeger in de *liberale* pers geschied en werd door heel de publieke en kerkelijke pers besproken eer de *Herant* er nog met een woord van had gerept.

Komen we thans tot de vraag, door Prof. Bouwman gesteld, welke waarde de Kerken hebben te hechten aan de candidaatsdiploma's der Vrije Universiteit (en we voegen er bij: evenzoo aan de candidaatsdiploma's der Theologische School, want de Theologische School wordt dus door de Kerken beschouwd als een bewijs, dat de bedoelde persoon de „vereischte wetenschappelijke ontwikkeling“ wel heeft. Dat is de betekenis, die de Kerken aan het candidaatsdiploma hechten. De vraag van Prof. Bouwman is hiermede beantwoord. Streng kerkrechtelijk genomen, wordt van het candidaatsdiploma niets meer verlangd, dan dat het een waarborg zal geven, dat de vereischte wetenschappelijke ontwikkeling door den examinandus verkregen is.

Toch moet hieraan nog iets toegevoegd worden, dat wel niet met zoovele woorden in dit Artikel staat uitgedrukt, maar uit de bepaling selve kan worden afgeleid. Natuurlijk zou een candidaatsdiploma van Leiden of Groningen even goed waarborg kunnen geven voor zekere mate van wetenschappelijke ontwikkeling. Wanneer de Kerken dus niet de candidaatsdiploma's van deze Universiteiten, maar alleen die van de Vrije Universiteit en van de Theologische School erkennen, dan volgt hieruit, dat de woorden: de vereischte wetenschappelijke ontwikkeling, door de Kerken niet in den zin van een indifferente wetenschap gebruikt zijn. Wie voor het predikambt in de Gereformeerde Kerken zich aanmeldt, moet behoorlijk onderlegd wezen in de Gereformeerde Theologie. Op zichzelf kan een candidaat van een Rijksuniversiteit wetenschappelijk zeer ontwikkeld wezen, maar de Kerken zouden hieraan weinig hebben, wanneer deze wetenschappelijke opleiding door modernen of ethischen was gegeven; zelfs zou daarin een gevaar kunnen schillen. Iemand kan toch voor zijn eigen geloofsverzuiging wel Gereformeerd zijn en daarom ook leest bij de Gereformeerde Kerken het predikambt willen bedienen, en toch volstrekt nog niet doorzien, welke gevolgen de Gereformeerde begrippen hebben voor de wetenschap. Vandaar dat de Kerken in zulk een geval een bijzonder examen instellen, waarbij ze juist de hulp inroepen van de Hoogleraren der Theologische Faculteit en van de curatoren te Kampen om te onderzoeken, of de examinandus ook wetenschappelijk Gereformeerd is. Voor de candidaten van Amsterdam en Kampen achten de Kerken daarentegen zulk een onderzoek niet noodig, omdat ze het vertrouwen hebben, dat de hoogleraren te Amsterdam en te Kampen door hun onderwijs zorg zullen dragen, dat de studenten in de Gereformeerde Theologie onderwezen zijn, en ze het candidaatsdiploma dus als een bewijs beschouwen, dat de examinandus de vereischte wetenschappelijke kennis in de Gereformeerde Theologie bezitten. In zoverre nu staat de overeenkomst, die de Kerken met de Vrije Universiteit sloten, hiermede zeker in nauw verband. Wat haar elgen School betreft, kunnen de Kerken aangaande het onderwijs voldoende zekerheid hebben en wat het Gereformeerde karakter en wat de geschiktheid voor de opleiding betreft, om het door de School uitgereikte candidaatsdiploma te erkennen. Maar wat de Vrije Universiteit betreft, die een zelfstandige vereniging is, hebben de Kerken jure suo dit recht van controle niet. Juist daarom hebben ze bij contract dit recht van toezicht verkregen en kunnen ze nu zelf nagaan, of het onderwijs metterdaad dient om de wetenschappelijke opleiding in de Gereformeerde Theologie te geven. En dat geeft de Kerken vrijmoedigheid om ook het candidaatsdiploma van de Theologische Faculteit te erkennen. Nog nader bepaald, is de waarde, die de Kerken aan het candidaatsdiploma hechten derhalve, dat dit diploma het bewijs is, dat de examinandus de voor het praeparatoir examen vereischte ontwikkeling in de wetenschap der Gereformeerde Theologie heeft verkregen. Alleen indien het candidaatsdiploma van de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit naar het oordeel der Kerken dezen waarborg niet meer bood, zou er voor de Kerken reden kunnen wezen, om de erkenning van dit candidaatsdiploma in te trekken, in welk geval dan elk candidaat van de Vrije Universiteit, evenals die van de Rijksuniversiteiten, het bijzonder examen zou hebben af te leggen, waarvan de regeling van het praeparatoir examen spreekt.

Dat het geval-Winckel met dit alles niet te maken heeft, zal thans duidelijk wezen. De heer Winckel had naar het oordeel der Faculteit een behoorlijke mate van wetenschappelijke kennis; hij had deze aan een Gereformeerde Hoogeschool verkregen, en wist ook zeer goed, wat de Gereformeerde Theologie in wetenschappelijken zin genomen leerde; maar hij was het niet eens. Deze Gereformeerde Theologie niet eens. Op zich zelf zou de vereischte wetenschappelijke ontwikkeling, waarvan de regeling van het praeparatoir examen spreekt, door het candidaatsdiploma toch nooit praeparatoir examen hebben kunnen doen, omdat hij zeker geen kerkelijk attest zou hebben kunnen over-

Zoodanig men ziet, sprak dit artikel alleen van het candidaatsdiploma van de Theologische Faculteit en niet van dat der Theologische School. Dit kwam daaraan, dat voor de studenten te Kampen destijds nog de oude regeling bleef bestaan, dat het praeparatoir-examen saamviel met het candidaatsdiploma en door de Curatoren werd afgenomen. Op de Synode te Middelburg in 1896 is dit echter veranderd en zijn de examen-regelingen voor Kampen en Amsterdam gelijk gemaakt. De Theologische School zou nu voortaan door middel van haar professoren een wetenschappelijk candidaatsdiploma afnemen en de aldus tot candidaat gepromoveerden zouden daarna bij de respectieve classes praeparatoir-examen moeten doen. De Synode sprak, tot voorkoming van misverstand, dit laatste ook uitdrukkelijk „uit ten gevolge van het aannemen van de voorstellen der Curatoren moet het praeparatoir-examen voortaan door alle candidaten in de H. Godgeleerdheid, ook die der Theologische School, bij de Classis worden afgelegd“ (Acta 1896 blz. 63). Hieruit volgt, dat de bedoelde bepaling voor het praeparatoir-examen thans aldus moet gelezen worden, dat voor dit examen vereischte wordt een bewijs van met goeden uitslag afgelegd candidaatsexamen bij de Theol. Faculteit der Vrije Universiteit of bij de Theologische School te Kampen, bij gebreke waarvan enz. Hieruit blijkt, dat in de uitgave der Kerkenoordening, door Dr. Rudolph en Renkema bezorgd, de bepaling deszwaande niet geheel juist en volledig is weergegeven; zij spraken alleen van „een bewijs van met goed gevolg afgelegd candidaatsexamen“ zonder daarbij de Theol. faculteit of de Theologische School uitdrukkelijk te vermelden. Dat gaf blijkbaar tot het misverstand aanleiding, dat elk candidaatsdiploma, ook dat van de Theologische faculteit van Leiden, Utrecht of Groningen, voldoende zou wezen om tot het praeparatoir examen te worden toegelaten en onze Gereformeerde Kerken dus in het geheel niet vroegen, welke Hoogeschool het candidaatsdiploma had uitgereikt, maar alleen of er een candidaatsdiploma was. Het zal thans den redacteur van de *Rotterdamse Kerkbood* blijken, dat deze opvatting, die in haar consequenties zeer ver strekken zou, niet juist is. De Kerken erkennen geen andere candidaatsdiploma's dan alleen die van de Theologische Faculteit en van de School te Kampen; bij gebreke daarvan moet een geheel andersoortig prae-

paratoir examen worden afgelegd, dat door de Theologische faculteit en de Curatoren te Kampen moet bijgewoond worden. Gesteld dus, dat een candidaat van Leiden of Utrecht of Groningen bij onze Kerken praeparatoir examen wilde afleggen, dan moest hij een extra examen afleggen; zijn candidaatsdiploma zou niet als zoodanig worden aanvaard.

Ongetwijfeld hebben de Kerken daarmede getoond, dat zij aan het candidaatsdiploma van de Theologische Faculteit en van de Theologische School een bijzondere betekenis hechten. Welke betekenis dit is, kan blijken uit de strafbepaling, die op het ontbreken van dit candidaatsdiploma is gesteld. Er moet dan een bijzonder onderzoek worden ingesteld of de examinandus toch de voor genoemd examen vereischte wetenschappelijke ontwikkeling heeft. Het candidaatsdiploma van de Theologische Faculteit en van de Theologische School wordt dus door de Kerken beschouwd als een bewijs, dat de bedoelde persoon de „vereischte wetenschappelijke ontwikkeling“ wel heeft. Dat is de betekenis, die de Kerken aan het candidaatsdiploma hechten. De vraag van Prof. Bouwman is hiermede beantwoord. Streng kerkrechtelijk genomen, wordt van het candidaatsdiploma niets meer verlangd, dan dat het een waarborg zal geven, dat de vereischte wetenschappelijke ontwikkeling door den examinandus verkregen is.

Toch moet hieraan nog iets toegevoegd worden, dat wel niet met zoovele woorden in dit Artikel staat uitgedrukt, maar uit de bepaling selve kan worden afgeleid.

Natuurlijk zou een candidaatsdiploma van Leiden of Groningen even goed waarborg kunnen geven voor zekere mate van wetenschappelijke ontwikkeling. Wanneer de Kerken dus niet de candidaatsdiploma's van deze Universiteiten, maar alleen die van de Vrije Universiteit en van de Theologische School erkennen, dan volgt hieruit, dat de woorden: de vereischte wetenschappelijke ontwikkeling, door de Kerken niet in den zin van een indifferente wetenschap gebruikt zijn. Wie voor het predikambt in de Gereformeerde Kerken zich aanmeldt, moet behoorlijk onderlegd wezen in de Gereformeerde Theologie. Op zichzelf kan een candidaat van een Rijksuniversiteit wetenschappelijk zeer ontwikkeld wezen, maar de Kerken zouden hieraan weinig hebben, wanneer deze wetenschappelijke opleiding door modernen of ethischen was gegeven; zelfs zou daarin een gevaar kunnen schillen. Iemand kan toch voor zijn eigen geloofsverzuiging wel Gereformeerd zijn en daarom ook leest bij de Gereformeerde Kerken het predikambt willen bedienen, en toch volstrekt nog niet doorzien, welke gevolgen de Gereformeerde begrippen hebben voor de wetenschap. Vandaar dat de Kerken in zulk een geval een bijzonder examen instellen, waarbij ze juist de hulp inroepen van de Hoogleraren der Theologische Faculteit en van de curatoren te Kampen om te onderzoeken, of de examinandus ook wetenschappelijk Gereformeerd is. Voor de candidaten van Amsterdam en Kampen achten de Kerken daarentegen zulk een onderzoek niet noodig, omdat ze het vertrouwen hebben, dat de hoogleraren te Amsterdam en te Kampen door hun onderwijs zorg zullen dragen, dat de studenten in de Gereformeerde Theologie onderwezen zijn, en ze het candidaatsdiploma dus als een bewijs beschouwen, dat de examinandus de vereischte wetenschappelijke kennis in de Gereformeerde Theologie bezitten. In zoverre nu staat de overeenkomst, die de Kerken met de Vrije Universiteit sloten, hiermede zeker in nauw verband. Wat haar elgen School betreft, kunnen de Kerken aangaande het onderwijs voldoende zekerheid hebben en wat het Gereformeerde karakter en wat de geschiktheid voor de opleiding betreft, om het door de School uitgereikte candidaatsdiploma te erkennen. Maar wat de Vrije Universiteit betreft, die een zelfstandige vereniging is, hebben de Kerken jure suo dit recht van controle niet. Juist daarom hebben ze bij contract dit recht van toezicht verkregen en kunnen ze nu zelf nagaan, of het onderwijs metterdaad dient om de wetenschappelijke opleiding in de Gereformeerde Theologie te geven. En dat geeft de Kerken vrijmoedigheid om ook het candidaatsdiploma van de Theologische Faculteit te erkennen. Nog nader bepaald, is de waarde, die de Kerken aan het candidaatsdiploma hechten derhalve, dat dit diploma het bewijs is, dat de examinandus de voor het praeparatoir examen vereischte ontwikkeling in de wetenschap der Gereformeerde Theologie heeft verkregen. Alleen indien het candidaatsdiploma van de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit naar het oordeel der Kerken dezen waarborg niet meer bood, zou er voor de Kerken reden kunnen wezen, om de erkenning van dit candidaatsdiploma in te trekken, in welk geval dan elk candidaat van de Vrije Universiteit, evenals die van de Rijksuniversiteiten, het bijzonder examen zou hebben af te leggen, waarvan de regeling van het praeparatoir examen spreekt.

Dat het geval-Winckel met dit alles niet te maken heeft, zal thans duidelijk wezen. De heer Winckel had naar het oordeel der Faculteit een behoorlijke mate van wetenschappelijke kennis; hij had deze aan een Gereformeerde Hoogeschool verkregen, en wist ook zeer goed, wat de Gereformeerde Theologie in wetenschappelijken zin genomen leerde; maar hij was het niet eens. Deze Gereformeerde Theologie niet eens. Op zich zelf zou de vereischte wetenschappelijke ontwikkeling, waarvan de regeling van het praeparatoir examen spreekt, door het candidaatsdiploma toch nooit praeparatoir examen hebben kunnen doen, omdat hij zeker geen kerkelijk attest zou hebben kunnen over-

leggen dat spreekt voor len, waarin slist is, er iemand zie zou aanme worden ges handhaven een studen naamste door den hij stond, geret.

Gevaar kunnen dre zichzelf als wijkende gen hield i zinnig te lndringen. hij een c gische Fas lukken kun rator exa te draaien examen w onderzoek men neem deelte van dan, dat he Oudtijds vroegere h examen na geloofsleer dan ook i examen aa geloofsleer dit onmog metterdaad ontstaan. I de Hooglee lang van een persoonlijk meeningen merkt heb Kerkechte Kerken zel de zuiverh nooit moge candidaatsd van Amste denken: a nalaten. M Kerken on didaat, die school kon dat het ker werd afgene welks gewi de weet, h tegemoet k de Theolo dat zulk meeningen wilde aann diploma vi melding ma hem exam Zelfs zou als eisch contract m Ouderwijs, voortaan v waarvoor v door te gre diploma er van de bel voldoende.

Natuurlijk wezen, wa ook in de afgaf aan e meerde be dit geschie der Vrije afwachten. sien, hoe zich herha noegzaam gevaren, w wezen.

J. C. RUI PLAATS. De eeuw. Revue W. Kirchner De met titel van d opschriften, woon waren „In Neiging zooreer den denk, maar der wensch Dan, de de letters, weet het, u ons, gerefor sterke voor lefhebberij, keijk van titels, wier toelichting En dit is De heer begrepen. Hij voo vragen: „ wat betoek Met a'n dit zooveel kerk in de Maar oo nog niet z Daarom Ezra 9: 8, komen de plaats“, m nagel te ge Dat de i niet gehe Rullmann wal te ste nog eens t van den ti Op die overbode Ezra 9:8 Op de an

Dat het geval-Winckel met dit alles niet te maken heeft, zal thans duidelijk wezen. De heer Winckel had naar het oordeel der Faculteit een behoorlijke mate van wetenschappelijke kennis; hij had deze aan een Gereformeerde Hoogeschool verkregen, en wist ook zeer goed, wat de Gereformeerde Theologie in wetenschappelijken zin genomen leerde; maar hij was het niet eens. Deze Gereformeerde Theologie niet eens. Op zich zelf zou de vereischte wetenschappelijke ontwikkeling, waarvan de regeling van het praeparatoir examen spreekt, door het candidaatsdiploma toch nooit praeparatoir examen hebben kunnen doen, omdat hij zeker geen kerkelijk attest zou hebben kunnen over-

